herpy

VARANER

# *Varanus panoptes*

*Varanus panoptes* er en kraftig, nysgjerrig bakkevaran fra det nordlige Australia og det sørlige Ny-Guinea, kjent for å reise seg på bakbeina og halen for å speide. Den er aktiv, klok og grådig, graver dype huler og blir opptil 150 cm lang. Arten krever et hjemmebygd terrarium på flere kvadratmeter, dyp bunn og en erfaren holder, og den er ikke et dyr for håndtering.

Familie: Varanidae  Engelsk: Yellow-spotted Monitor  Publisert 15. november 2026

**FAKTABOKS**

### DYRET

| | |
|---|---|
| Voksenstørrelse | **90-150 cm**<br>total lengde inkl. hale |
| Vekt | **3 000-10 000 g** |
| Levealder | **15-20 år** |
| Aktiv | **Om dagen** |
| Levevis | **Bakkelevende og gravende** |
| Biotop | **Savanne og våtmark** |
| Vanskelighetsgrad | **Erfaren** |

### STELL

| | |
|---|---|
| Min. terrarium | **240 × 120 × 150 cm**<br>L × B × H for 1 voksent dyr |
| Temperatur, dag | **24-38 °C** |
| Varmeplass | **46-57 °C** |
| Temperatur, natt | **20-25 °C** |
| Luftfuktighet | **70-80 %** |
| Vann | **Vannskål** |
| UVB | **Anbefalt**<br>Ferguson-sone 3 |
| Kosthold | **Insekter og virveldyr** |
| Holdes | **Alene eller parvis** |

### AVL

| | |
|---|---|
| Formering | **Eggleggende** |
| Kullstørrelse | **6-13 egg** |
| Inkubasjon | **194-240 dager**<br>ved 26-30 °C |

### VERN OG PAPIRER

| | |
|---|---|
| CITES | **Liste II** |
| EU-vedlegg | **Vedlegg B** |
| IUCN | **Livskraftig (LC)** |

## Om arten

*Varanus panoptes* er en stor, bakkelevende varan med kraftig kropp, sterke klør og en sammentrykt hale. Ryggen har tverrgående rader av store mørke flekker som veksler med rader av små lyse flekker, og halespissen er båndet. Grunnfargen er brun hos *V. p. panoptes* og rødlig hos *V. p. rubidus* fra det tørre Vest-Australia. Ungene er mer fargerike og tydeligere tegnet enn de voksne.

Arten har tre anerkjente underarter: *V. p. panoptes* i det nordlige Australia, *V. p. rubidus* i det vestlige Australia og *V. p. horni* i det sørlige Ny-Guinea. Det vitenskapelige artsnavnet refererer til Argus Panoptes, den hundreøyde vokteren i gresk mytologi. *V. panoptes* likner svært på *Varanus gouldii* og kan trolig krysse seg med den i et stabilt overgangsområde, så de to forveksles lett. Flekkene på ryggen og den båndede halespissen er blant trekkene som skiller dem.

Hannene er markant større og kraftigere enn hunnene. Hannene når typisk 120-150 cm i total lengde, hunnene omtrent 90 cm og sjelden over 105 cm, og de største dyrene når 160 cm. Vekten varierer mye: voksne hunner veier omtrent 3 kg, de tyngste ville dyrene veier 7 kg, og store hanner i fangenskap kan veie omtrent 10 kg. Hannene har svært kraftige forbein. Arten er mager sammenlignet med de store varanene fra Afrika og Asia og setter ikke lett på seg fett.

Arten er en livslang forpliktelse. En voksen hann krever et terrarium på flere kvadratmeter og en dyp jordbunn, som må skaffes, bæres inn og skiftes. Fôrutgiftene til mus, kyllinger og insekter er høye, fordi dyret er aktivt, raskt og alltid sultent. Dyrene lever 15-20 år i fangenskap. Ungene vokser raskt, så plassen og økonomien må være på plass før dyret kjøpes.

## Utbredelse og leveområde

*Varanus panoptes* lever i det nordlige og vestlige Australia og i det sørlige Ny-Guinea. I Australia finnes arten i Northern Territory, det nordlige Queensland, Kimberley-regionen og videre ned gjennom det tørre Vest-Australia til Pilbara og området sør for. *V. p. rubidus* lever på det tørre vestlige platået og på øya Dolphin Island ved Dampier-øygruppen. *V. p. horni* finnes i det sørlige Ny-Guinea, både i den indonesiske delen og i Papua Ny-Guinea, og på øyer i Torresstredet. Typelokaliteten for underarten er Merauke i den indonesiske delen av øya. Det er *V. p. horni* som finnes i handelen, fordi Australia ikke tillater eksport av ville dyr.

> **Naturlig utbredelse:** Australia, Papua Ny-Guinea og Indonesia.

### LEVEOMRÅDE

*Varanus panoptes* lever i mange slags landskap: tropisk savanne, åpent skogland, elvesletter og kystnære områder. Den er knyttet til vann og finnes ofte ved faste vassdrag, elvebredder og oversvømte enger, men går også ut i tørre områder i Vest-Australia. Den søker også føde i trærne og i vannet, der den f.eks. dykker etter ferskvannsmuslinger i tørketiden, og blir den jaget, løper den til nærmeste tre eller hule.

Dyret graver og bruker lang tid i huler og kan overta eksisterende ganger. Hunnen graver spiralformede reirhuler som i gjennomsnitt går omtrent 2,6 meter ned, de dypeste reirhulene som er kjent hos noe ryggradsdyr. Flere dyr kan dele de samme underjordiske gangsystemene.

Arten er et rovdyr som spiser nesten alt den kan overmanne: insekter, krabber, fisk, fugler, gnagere og andre øgler, herunder mindre varaner. Den jakter på syn og lukt og følger bevegelser. Den innførte, giftige *Rhinella marina* har rammet arten hardt i det nordlige Australia, fordi varanen spiser paddene og dør av giften. Bestanden er gått ned med opptil 90 % i mange områder.

## Stell

### TERRARIET

Voksne dyr skal ikke holdes i et vanlig terrarium. En voksen hann trenger minst 240 × 120 × 150 cm (lengde × bredde × høyde), og et helt rom er bedre. For en liten hunn er en grunnflate på omtrent 100 × 200 cm et absolutt minimum. Mer plass gir et mer aktivt og roligere dyr. Ungene kan starte i et mindre, men dypt terrarium, der de lett finner fôret, og flyttes raskt opp, fordi de vokser svært raskt.

Bunnen er det viktigste. Arten graver hele tiden, og en bunn av sandholdig jord med 25-50 % kokosfiber, minst 30 cm dyp og gjerne 60 cm, lar dyret lage sine egne ganger, der temperatur og fuktighet passer. Bruk jord uten gjødsel og pesticider. Kommersiell pottejord kan irritere øyne og luftveier og forurense bunnen. Den dype bunnen er tung, så gulvets bæreevne må sjekkes.

Gi mange skjul av varierende størrelse. Et skjul som sitter tett rundt dyret, gir trygghet: en plate på trekiler, korkrør eller korkruller, gjerne flere stablet oppå hverandre under varmen. Fest alle tunge ting til vegg eller bunn, slik at en gravende varan ikke kan få dem til å rase sammen. Levende planter overlever ikke. Grener må være svært kraftige, fordi dyret av og til klatrer.

Bruk et lukket lokk med bare noen få ventilasjonshull. Et åpent nettlokk tørker ut luften og trekker varmen bort. Lokket må kunne låses, og varmekilder må sitte skjermet utenfor dyrets rekkevidde, fordi en stor varan kan rive ned pærer og brenne seg.

### TEMPERATUR

Det må være en stor temperaturgradient. Luften i terrariet holdes på omtrent 24-38 °C, med kjøligere områder nede i bunnen og varmere mot solplassen. Under varmen skal det være en solplass der overflatetemperaturen målt med IR-termometer ligger på omtrent 46-57 °C, slik at dyret raskt kan varme seg opp. Bruk flere halogenspotter eller varmelamper side om side, slik at hele dyrets kropp dekkes jevnt. En enkelt, smal lyskjegle kan gi brannskader på et stort dyr.

Det er overflatetemperaturen som teller. Termometre i luften gir andre tall. Dyret må også kunne kjøle seg ned i skygge eller i en hule, for kroppstemperaturer over omtrent 42 °C er dødelige. Om natten kan varmen slås av, slik at temperaturen faller. Et fall på 10 grader eller mer tåles når dyret kan varme seg opp igjen neste morgen. Den presise nattemperaturen er ikke kjent; 20-25 °C er et rimelig utgangspunkt. En vinterhvile er ikke nødvendig, heller ikke for avl: dyr som holdes varmt året rundt, forblir aktive, og hunnene legger jevnlig egg.

Les mer: Varme og temperatur

### LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal være moderat til høy. En relativ luftfuktighet på 70-80 % midt i terrariet regnes som passende. Det oppnås best ved å holde bunnen fuktig noen få centimeter nede, mens overflaten er forholdsvis tørr. Da kan dyret selv velge fuktigheten ved å grave seg ned. Fuktighet hjelper også ved hudskifte.

Dyret sleper mye vann med seg fra badekaret. Står karet i et større fat, fanges det meste av vannet som ellers ville gjort bunnen sumpete. Ligger dyret mange timer i vannet, er terrariet trolig for tørt, og et skjul pakket med fuktig jord eller kokosfiber hjelper.

Les mer: Luftfuktighet, sprøyting og ventilasjon

### VANN OG VANNKVALITET

*Varanus panoptes* bader gjerne, og et stort kar hører med. Bruk en beholder der hele dyret kan ligge i vannet, f.eks. et betongblandekar eller en stor plastbalje for store dyr. Bytt vannet ofte, fordi dyret tisser og legger fra seg avføring i det. Plasser karet slik at det ikke blir veltet av et kraftig dyr, og sørg for en enkel vei inn og ut.

### LYS OG UVB

Ha lyset på omtrent 12 timer om dagen. *Varanus panoptes* kan holdes og avles uten UV, med vanlig lys og godt fôr av hele byttedyr, men UV anbefales likevel til dyr som ikke kommer i ufiltrert sollys: huden danner D3-vitamin under UVB, og UVA påvirker dyrets døgnrytme og atferd. Bruk et UVB-rør eller en kombinert lampe over solplassen, slik at dyret kan velge. Ferguson-sone 3 er et anslag for en dagaktiv art som soler seg mye. Kvikksølvdamppærer gir både varme og UV og viser dyrets farger bedre, men holder sjelden så lenge som lovet.

Heng alltid lampene utenfor dyrets rekkevidde, og bytt UV-rør etter produsentens anvisninger, selv om de fortsatt lyser.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

### FÔRING

*Varanus panoptes* er et altetende rovdyr med høyt stoffskifte, og den lærer raskt at holderen betyr mat. Grunnfôret er hele byttedyr: tinte mus og rotter i passende størrelse, dagsgamle kyllinger, fisk og krepsdyr, supplert med insekter som siriketter, melorm, supermelorm og store kakerlakker. Hele byttedyr dekker nesten alle behov. Kjøttstrimler, egg og innmat fra supermarkedet har for mye fosfor i forhold til kalk og bør ikke fylle mye. Pudr insektene med et godt mineraltilskudd flere ganger i uka.

Gi gnagere døde. Selv om en varan nesten alltid dreper en mus uten skade, kan en levende mus etterlate dype, lett infiserte sår med fortennene sine. Frosne mus er dessuten billigere og lukter mindre. Unger kan få mat daglig. Voksne avlsdyr kan fôres daglig, mest med mus, mens 3-4 ganger i uka er et rimelig utgangspunkt for andre voksne, tilpasset dyrets form. Arten setter sjelden på seg fett, fordi den er svært aktiv og bruker mye energi på vekst og egg, men vekten bør likevel følges.

Fôr dyr hver for seg. De er så ivrige at flere sammen kan angripe hverandre i et fôringsrase. Bruk en pinsett eller tang, slik at du ikke selv blir bitt. Drektige hunner slutter å spise omtrent en uke før egglegging og er umettelige igjen etterpå. Arten graver ofte etter fôret sitt, også når det ligger på en hard flate, og det er normalt.

### ATFERD OG HÅNDTERING

*Varanus panoptes* er aktiv og nysgjerrig og freser gjerne, men den er ikke et dyr for håndtering. Den blir sjelden rolig av at man tar den opp, og bør regnes som et dyr man ser på. Truet reiser den seg på bakbeina og halen (tripod), blåser opp halsen og freser langt og dypt. Hvis man fortsetter, kan den fare fram. Noen gamle hanner blir mer avslappede, men det kan ikke forventes.

Bitt, klør og halesmell må tas på alvor, særlig hos hanner på 120-150 cm. Arten biter sjelden av frykt, men oftest av iver ved fôring, og bitt er alvorlige. Tennene er skarpe, lett bakoverbøyde og skjærende, så selv et raskt bitt kan gi dype flenger som blør mye og gror langsomt, og klørne kan gi dype rifter. Kraftige skinnhansker demper et bitt, men stopper det ikke helt fra en

stor hann. Bruk lange tenger ved fôring, unngå å ha hendene i terrariet når det er mat i nærheten, og la dyret komme til deg i stedet for å gripe etter det. Temming går ut på rolige, forutsigbare rutiner og å la dyret venne seg til hånden din uten å bli holdt fast.

Krypdyr bærer ofte salmonella. Vask hendene grundig etter all kontakt med dyr, vann, bunn og fôr. Barn skal ikke ha kontakt med dyr, bunn eller vann uten tilsyn.

Hold som utgangspunkt dyrene enkeltvis. Hunner angriper hverandre og kan slå hverandre i hjel, med mindre de er oppdratt sammen. Hanner kjemper om dominans med tenner og klør. Hann og hunn kan fungere, men paret må overvåkes, og en skillevegg kan være nødvendig. Konstant skraping langs veggene i mer enn en uke tyder på at terrariet er for lite, for tørt eller mangler skjul.

Les mer: Karantene og hygiene

## Avl

### KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannene er markant større enn hunnene og har kraftigere forbein. Unger har ingen sikre kjønnskjennetegn, så kjønnsbestemmelsen overlates best til en veterinær med erfaring på krypdyr. Arten vokser raskt, og dyr i naturen kan bli kjønnsmodne på under ett år. Alderen for avl i fangenskap er ikke nøyaktig kjent, men hunnene bør være fullt utvokste og i god hold før de settes i avl, fordi eggleggingen tapper dem for kalk.

### PARRING

Arten er forholdsvis lett å få til å formere seg. Et par som får være sammen, parer seg og legger befruktede egg med jevne mellomrom. Et par kan holdes adskilt av en skillevegg mesteparten av året og settes sammen i tre til fire dager av gangen annenhver uke; det forhindrer slagsmål. Paringen pågår med pauser i omtrent fire dager.

En vinterhvile er ikke nødvendig, heller ikke for å få dyrene til å formere seg. Hunner som fôres godt og holdes varmt, kan legge egg flere ganger i året, også uten en hann, men da er eggene ubefruktede.

### EGGLEGGING OG KULL

Kullene inneholder 6-13 egg, og hunnen legger dem omtrent 40-45 cm nede i bunnen. Velfôrede hunner kan legge hver sjette til åttende uke hele året. Ca. en uke før egglegging slutter hunnen å spise, blir oppblåst og graver overalt. Er bunnen dyp nok, lager hun selv en reirhule. Ellers må det stilles et reir til rådighet.

En reirkasse kan lages av en stor plastbeholder med et festet lokk og et hull i siden, fylt med fuktig kokosfibermateriale. Det kan være stressende for hunnen, så en dyp jordbunn er lettere for henne. Etter egglegging er hunnen svært mager og må fôres kraftig for å komme seg.

### INKUBASJON

Legg eggene i et fuktig medium som vermikulitt eller perlitt. Mediet skal føles akkurat fuktig, ikke vått, for mange kull er tapt på grunn av for fuktig substrat. Sjekk eggene ofte. Bruk for eksempel en lukket boks med perlitt, fuktet med like deler vann og perlitt etter vekt, ved 29-30 °C om dagen og 3-4 grader lavere om natten, og luft boksen en gang i uka.

Inkubasjonen er lang: ved disse temperaturene klekker eggene etter 194-210 dager, og i naturen ligger de omtrent åtte måneder i jorden. Noen egg kan inneholde døde, fullt utviklede unger med mye plomme igjen, uten kjent årsak. Vær tålmodig, og kast ikke egg for tidlig.

### OPPDRETT AV UNGER

Nyklekkede unger er omtrent 25-30 cm lange, veier 32-43 g og vokser svært raskt. De første dagene lever de av plommen og spiser ikke nødvendigvis. Gi deretter små insekter og små, tinte mus og følg med på veksten. Hold ungene adskilt når det fôres, fordi de er aggressive ved fôring og kan skade hverandre.

Ungene trenger en mindre innredning med dyp, fuktig bunn, varmt solsted og skjul. Flytt dem opp i større rom etter hvert som de vokser. Hunner som oppdrettes sammen fra små, tolererer hverandre bedre enn hunner som settes sammen som voksne, men uro må påregnes.

## Helse og vanlige feil

*Varanus panoptes* er hardfør når stellet er riktig, og de fleste problemene skyldes innredning og fôr. De typiske feilene er:

- Brannskader fra for konsentrert eller ubeskyttet varme. Store dyr kan ligge under en enkelt spot lenge. Bruk flere pærer og skjerm dem.
- Beinskjørhet (metabolsk beinsykdom) ved for lite kalk, D3-vitamin og UV, særlig hos raskt voksende unger og hunner som legger mange egg.
- Overoppheting. Kroppstemperaturer over omtrent 42 °C er farlige. Dyret må kunne kjøle seg ned i skygge eller huler.
- Uttørking og hudproblemer i et for tørt terrarium med åpent nettlokk. Fuktig bunn og et stort vannkar forebygger det.
- Bitt fra levende mus, som kan gi dype, infiserte sår. Gi byttet dødt.
- Skader fra slagsmål når dyr holdes sammen.
- Parasitter og stress hos dyr som er fanget i naturen. I handelen er dyrene typisk oppdrettet, men dyr som er importert fra Indonesia, bør få undersøkt en avføringsprøve og få tid til å falle til ro. Oppdrettede dyr har normalt færre parasitter.
- Eggleggingsproblemer hos hunner som ikke har et passende sted å grave. Kontakt veterinæren hvis hunnen graver i flere dager uten å legge, virker slapp eller har en oppblåst bakkropp.

Et friskt dyr er aktivt, har klare øyne, en fyldig halerot og spiser godt. Oppsøk en veterinær med erfaring på krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser på flere uker, får hovent kjeve eller virker slapt.

### Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.